

Yirmi Sekizinci Lem'a'da "Vahdetü'l-vücuda dair üç mühim mesele, üç mühim zarar verir" denmektedir. Buraları izah eder misiniz?

"Aziz kardeşim,"

"Vahdetü'l-vücuda dair bir parça izahat istiyorsunuz. Bu meseleye dair Otuz Birinci Mektubun bir lem'asında, Hazret-i Muhyiddin'in bu meseledeki fikrine karşı gayet kuvvetli ve izahlı bir cevap vardır. Şimdilik bu kadar deriz ki:"

"Bu mesele-i vahdetü'l-vücudu şimdiki insanlara telkin etmek, ciddî zarar verir. Nasıl ki teşbihat ve temsiller, havassın elinden avâmın eline ve ilmin elinden cehlin eline girse, hakikat telâkki edilir. Öyle de, vahdetü'l-vücut meselesi gibi hakaik-i ulviye, ehl-i gaflet ve esbab içine dalan avamlara girse, tabiat telâkki edilir ve üç mühim zarar verir:"

"**Birincisi:** Vahdetü'l-vücudun meşrebi, Cenâb-ı Hak hesabına kâinatı adeta inkâr etmek iken, avâma girdikçe, gafil avamlara, hususan maddiyyun fikirleriyle âlûde olan fikirlere girdikçe, kâinat ve maddiyat hesabına ulûhiyeti inkâr yoluna gider."

Günümüz insanları materyalist felsefenin, yani maddeci felsefenin terbiye ve tesirine girdikleri için, Allah için maddeyi inkar edemezler, tam aksine madde için Allah'ı inkar etme riski vardır. Halbuki Vahdet-i Vücut; varlığı birlemek ve teklemek üzerine kurulmuş bir meslektir. Şayet bu birleme Allah hesabına olursa, maddeyi inkar etmek lazımdır ki, bu zamane insanı bunu beceremez, zira madde bağımlısı maddeyi kolaylıkla inkar edemez. O zaman bu zamandaki insanlara bu mesleği telkin etmek, bir nevi inkara telkin hükmüne geçer. Tam zarardır.

"**İkincisi:** Vahdetü'l-vücut meşrebi, mâsivâ-yı İlâhînin rububiyetini o derece şiddetle reddeder ki, mâsivâyı inkâr ve ikiliği ref ediyor. Değil nüfus-u emmârenin, belki herbir şeyin müstakil vücudunu görmemek iken, bu zamanda fikr-i tabiatın istilâsıyla ve gurur ve enâniyetin nefs-i emmâreyi şişirmesiyle ve âhireti ve Hâlıkı bir derece unutmak cihetiyle bazı nüfus-u emmâre küçük birer firavun, adeta nefsinin mâbud ittihaz etmek istidadında bulunan insanlara vahdetü'l-vücudu telkin etmek, nefs-i emmâreyi **-el'iyâzü**

billâh- öyle şımartır ki, ele avuca sığmaz."

Benlik ve enaniyetin zirvede olduğu bu zamanda, insanlara bu mesleği telkin etmek, insanları Uluhiyet dava etmesine bir teşvik sayılır. Varlığı birlemek olan Vahdet-i Vücudu, bu zamanda benliği şişmiş bir insan nefsinin İlahlaştırılmak olarak telakki eder. Ya Allah için benliğini inkar edecek, ya da kuvvet kazanmış benliği için Allah'ı inkar edecek. Benlik davasında olan bir insana bu mesleği telkin etmek Firavunlaştırmak anlamına gelir. Bu da tam bir zarardır.

"Üçüncüsü: Tagayyür, tebeddül, tecezzî, tahayyüzden mukaddes, münezzeh, müberrâ, muallâ olan Zât-ı Zülcelâlin vücub-u vücuduna ve takaddüs ve tenezzühüne muvafık düşmeyen tasavvurâta sebebiyet verir ve telkinât-ı bâtilaya medar olur. Evet, vahdetü'l-vücuddan bahseden, fikren serâdan Süreyyaya çıkararak, kâinatı arkasında bırakıp nazarını Arş-ı Âlâya diken, istiğrâkî bir surette kâinatı mâdum sayıp herşeyi doğrudan doğruya kuvvet-i imanla Vâhid-i Ehadden görebilir. Yoksa, kâinatın arkasında durup kâinata bakan ve önünde esbabı gören ve ferşten nazar eden, elbette esbab içinde boğulup tabiat bataklığına düşmek ihtimali var. Fikren Arşa çıkan, Celâleddin-i Rumî gibi diyebilir: 'Kulağını aç! Herkesten işittiğin sözleri, fıtrî fonograflar gibi, Cenâb-ı Haktan işitebilirsin.' Yoksa, Celâleddin gibi bu derece yükseğe çıkamayan ve ferşten Arşa kadar mevcudatı ayna şeklinde görmeyen adama 'Kulak ver, herkesten kelâmullahı işitirsin' desen, mânen Arştan ferşe sukut eder gibi, hilâf-ı hakikat tasavvurât-ı bâtilaya giriftar olur."(1)

Zaman ve mekandan temiz ve münezzeh olan Allah'ı, bu meslek ile telkin etmek, maddi kayıt ve zamanın kısılcı içinde olan bu zaman insanlarını, yanlış ve batıl düşüncelere sevk eder. Allah'ı hakkı ile tenzih ve takdis edemez. Madde duvarını aşamayan bu zaman insanları, bu mesleğin zaviyesinden meseleye bakacak olurlar ise, Allah'ı maddileştirirler. Her şey O demeye başlarlar. Halbuki her şey O değil, her şey O'ndandır.

(1) bk. [Lem'alar, Yirmi Sekizinci Lem'a.](#)